

- [5.] MESTRE, Lori S. *Designing effective library tutorials: a guide for accommodating multiple learning styles*. Oxford: Chandos Publishing, 2012. Chandos information professional series. ISBN 978-1-78063-325-1. Dostupné také z: <http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=10815671>
- [6.] PAPÍK, Richard. *Informační profesionálové a knihovníci budou ovlivněni ve vzdělávání nastupujícími tématy informační společnosti a informační ekonomiky. Duha : informace o knihách a knihovnách z Moravy [online]. 2015, 29(4), 13–18 [cit. 2018-02-13]. ISSN 0862-1985. Dostupné z: <http://duha.mzk.cz/clanky/informacni-profesionalove-knihovnici-budou-ovlivneni-ve-vzdelavani-nastupujicimi-tematy-infor>*
- [7.] *Saying goodbye to Flash in Chrome. Blog Google [online]. Google, ©2017 [cit. 2018-02-013]. Dostupné z: <https://www.blog.google/products/chrome/saying-goodbye-flash-chrome/>*
- [8.] SVĚTLÁ, Jindra. *Návod jako slohový postup a typ textu. Naše řeč [online]. 2002, 85(3), 119–129 [cit. 2018-02-13]. ISSN 0027-8203. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7681>*

Kontakt:**PhDr. Eva Lesenková, PhD.**

Národní lékařská knihovna
Sokolská 54
121 32 Praha 2
telefon: 296 335 932
e-mail: lesenkova@nlk.cz
<https://nlk.cz/>

Bc. Klára Mašková

Národní lékařská knihovna
Sokolská 54
121 32 Praha 2
telefon: 296 335 937
e-mail: maskova@nlk.cz
<https://nlk.cz/>

**DOSTUPNOST MEDICÍNSKÝCH ELEKTRONICKÝCH
INFORMAČNÍCH ZDROJŮ V ČESKÉ REPUBLICE****Lenka Maixnerová****Abstrakt**

V roce 2017 byl zahájen projekt CzechElib, jehož cílem je zlepšit přístup k elektronickým informačním zdrojům (EIZ) v ČR. V rámci organizační struktury Národní technické knihovny vzniklo národní centrum CzechElib. Centrum zajišťuje výběr EIZ, kterým bude poskytnuta centrální finanční podpora, provádí výběrová řízení na dodavatele EIZ, sjednává licenční smlouvy a vlastní nákup. Členy projektu jsou vysoké školy, výzkumné ústavy, knihovny a nemocnice. Jedním z členů je i Národní lékařská knihovna, která zajišťuje přístup k EIZ pro obor lékařství a zdravotnictví. Z dalších institucí, zajišťujících přístup k medicínským EIZ to jsou: 9 nemocnic, 11 výzkumných ústavů a 13 univerzit.

Centrální finanční podporu mohou získat pouze instituce, které byly schváleny jako výzkumné organizace na Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy. Centrum zajišťuje pouze EIZ, o které mají zájem minimálně 3 instituce.

Prostřednictvím CzechElibu bylo pro rok 2018 zajištěno přibližně 13 všeobecných EIZ (včetně 2 citačních) a 17 EIZ zaměřených na lékařské vědy. Všechny zdroje jsou zahraniční.

Přístup k EIZ je vždy ošetřen licenčními smlouvami, některé zdroje mohou využívat pouze zaměstnanci instituce, akademická obec, studenti nebo všichni registrovaní uživatelé, vždy by měla být možnost tzv. walk-in users na místě samém. Možnost vzdáleného přístupu do medicínských EIZ pro širokou veřejnost zajišťují zejména odborné knihovny (Národní lékařská knihovna, Národní technická knihovna, Knihovna Akademie věd ČR), u některých i Univerzita Karlova.

Na vzorku 50 časopiseckých titulů s nejvyšším impact factorem pro obor lékařské vědy byla ověřena jejich dostupnost v ČR. Obdobně byla ověřena dostupnost základních časopisů pro obory: všeobecné lékařství, pediatrie a diabetologie.

Dostupnost byla ověřována v CzechElibu, v portálu Medvik, v EZB (Elektronische Zeitschriftenbibliothek) a ve VPK (Virtuální polytechnická knihovna).

Klíčová slova:

elektronické informační zdroje, lékařství, knihovny, CzechElib, přístup k informacím, Česká republika

1. Úvod

Informační zdroje jsou zdroje, které přinášejí uživatelům informace, poznatky nebo vědomosti. Elektronickými informačními zdroji (EIZ) chápeme digitální informační zdroje dostupné prostřednictvím počítačem čitelných nosičů nebo prostřednictvím počítačových sítí. V současné době patří EIZ k základním informačním zdrojům pro vědu, výzkum a vzdělávání. Pořizování EIZ v České

republika se posledních 20 let řešilo převážně nákupem z grantových projektů nebo vytvořením tzv. konsorcií. Konsorcia tvoří seskupení institucí (vysokých škol, knihoven, akademických ústavů, nemocnic apod.) za účelem získávání nejvýhodnějších přístupů k elektronickým informacím a jejich sdílení.[1]

V ČR vznikla řada programů se státní podporou, které umožňovaly konsorciální nákupy EIZ:

- Program LB – Rozvoj informační infrastruktury výzkumu a vývoje (1997–2000)
- Program LI – Informační zdroje pro výzkum a vývoj (2000–2003)
- Program 1N – Informační infrastruktura výzkumu (2004–2008)
- Operační program Výzkum a vývoj pro inovace (2007–2013)
- Program VZ – INFOZ – Informační zdroje pro výzkum (2009–2012)
- Program LR – Informace – základ výzkumu (2013–2017)

Přestože se díky těmto programům podařilo zajistit přístup k EIZ v ČR relativně stabilním financováním ze státního rozpočtu, stále to znamenalo vysokou administrativní zátěž pro jednotlivé instituce, neefektivní akvizici, obtížné vyjednávání cen EIZ, duplicitní nákup EIZ, neexistující IT podpora na národní úrovni, nejednotná propagace EIZ, neexistence celkových statistik využívání EIZ, neexistence jednotného přehledu, jaké EIZ jsou v ČR dostupné. [2]

V rámci projektu "Efektivní informační služby pro veřejnost a správu", jehož řešitelem byla Národní technická knihovna (NTK) vznikla v roce 2013 studie Návrh implementace jednotného systému pro nákup EIZ [cit. 2], kde jedním z doporučení bylo vytvořit centrální agenturu pro nákup EIZ v ČR. Ve spolupráci NTK a Ministerstva školství a tělovýchovy mládeže (MŠMT) již od roku 2016 začaly probíhat přípravy na vytvoření národního licenčního centra EIZ. V roce 2017 byl zahájen projekt CzechElib [3], jehož cílem je zlepšit přístup k EIZ v ČR. Finanční zajištění na EIZ je na roky 2018–2020 v projektu CzechElib z Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání (OP VVV) MŠMT. Uvnitř organizační struktury NTK vzniklo národní centrum CzechElib. Centrum zajišťuje výběr EIZ, kterým bude poskytnuta centrální finanční podpora, provádí výběrová řízení na dodavatele EIZ, sjednává licenční smlouvy a vlastní nákup. Členství v projektu CzechElib je dobrovolné, členy jsou vysoké školy, výzkumné ústavy, knihovny, nemocnice, muzea apod. Jedním z členů je i Národní lékařská knihovna (NLK), která zajišťuje přístup k EIZ pro obor lékařství a zdravotnictví.

Během roku 2017 byly centrem CzechElib vytvořeny 2 metodiky:

1. Metodika pro stanovení práva členské instituce čerpat podporu v rámci CzechElib [4]
2. Metodika pro výběr EIZ [5]

Podle těchto metodik může finanční podporu na nákup EIZ získat pouze instituce, která je výzkumnou organizací (VO). Organizační složky státu, které nemají status VO, mají podporu pouze na nákup citačních databází. VO jsou vysoké školy, ústavy Akademie věd ČR, případně jiné veřejné výzkumné

organizace. Ostatní organizace musely požádat MŠMT o zapsání do Seznamu výzkumných organizací MŠMT. V žádosti o zapsání musely organizace prokázat naplnění definičních znaků organizace pro výzkum a šíření znalostí stanovených předpisy Evropské unie včetně prokázání zapisovaných údajů.[6] Instituce, které nebyly zapsány na seznam (většina veřejných knihoven), mohou být členy CzechElibu a jeho prostřednictvím nakupovat EIZ, ale nemají nárok na finanční podporu.

Podíl finanční podpory CzechElib je u citačních a metrických EIZ 70 %, u ostatních 50 %.

Během roku 2017 proběhl výběr EIZ, které bude CzechElib poptávat a nakupovat. Podmínkou bylo, aby o konkrétní EIZ měly zájem minimálně 3 členské instituce. EIZ, které jsou stále dostupné z předchozích konsorcií (zejména kolekce Nature), budou zajištěny až na další roky.

Centrální nákup EIZ však neznamená centrální přístup. Přístup k EIZ je vždy ošetřen licenčními smlouvami, některé zdroje mohou využívat pouze zaměstnanci instituce, akademická obec, studenti nebo všichni registrovaní uživatelé, vždy by měla být možnost tzv. walk-in users na místě samém.

Analýzou dostupnosti medicínských EIZ v ČR se snažím odpovědět na následující otázky. Jaké EIZ pro obor lékařství a zdravotnictví jsou nyní v ČR dostupné a kdo je pořizuje? Jaká je dostupnost časopiseckých medicínských zahraničních EIZ? Jsou medicínské EIZ dostupné i externím uživatelům s možností vzdáleného přístupu?

2. Metody

Dostupnost EIZ jsem ověřovala z materiálů zveřejněných na webových stránkách projektu CzechElib [7]. Ze seznamu členských institucí jsem vybrala instituce, u kterých jsem předpokládala, že záměrně pořizují EIZ pro obor lékařství a zdravotnictví. U vysokých škol jsem dohledala, zda mají takto zaměřenou alespoň 1 fakultu, u akademických ústavů jsem vybrala ústavy, kde předmět jejich výzkumu spadá do těchto oborů. Stejně jsem postupovala i u knihoven.

Z EIZ, které byly prostřednictvím projektu CzechElib zakoupeny na rok 2018 jsem vybrala všeobecné a medicínské EIZ. U nejasného zaměření jsem ověřila tyto informace na domovských stránkách EIZ. Do medicínských jsem zařadila i zdroje označené STM (Science, Technology, Medicine). U všeobecných zdrojů jsem zjistila počet institucí, které zdroj na rok 2018 zakoupily, a která z těchto institucí nabízí i vzdálený přístup registrovaným externím uživatelům. U medicínských jsem dohledala všechny instituce, které zdroj zakoupily a ověřila jsem možnost vzdáleného přístupu pro externí uživatele.

Pro ověření dostupnosti medicínských časopiseckých EIZ jsem na vzorku 50 medicínských časopiseckých titulů provedla analýzu jejich dostupnosti v ČR. Vybrala jsem v databázi Journal Citation Reports tituly podle nejvyššího impact factoru (IF), které spadají do oblasti lékařských věd. Dostupnost jsme ověřovala v portálu Medvik [8], v Electronic Journals Library (EZB) [9], ve Virtuální polytechnické knihovně (VPK) [10] a v CzechElib. Více zdrojů jsem vybrala s ohledem na to, že v projektu CzechElib jsou nyní pouze zaznamenané zdroje pořízené

prostřednictvím tohoto projektu. Portál Medvik je vytvářen NLK a jeho součástí je i databáze zahraničních časopisů a souborný katalog seriálů, kde instituce mohou aktualizovat tištěné i elektronické odběry. EZB je elektronická knihovna časopisů, která je vytvářena Univerzitní knihovnou v německém Regensburgu. VPK je služba NTK na dodávání tištěných a elektronických kopií článků z fondů českých knihoven, její součástí je i souborný katalog časopisů, který je zároveň propojen se souborným katalogem ČR CASLIN [11].

Pro další ověření jsem zúžila svůj dotaz na 3 lékařské obory: pediatrie, diabetologie a všeobecné lékařství. Tituly jsem vybrala podle IF a doporučení odborných lékařských společností a také jsem ověřila jejich dostupnost v ČR.

Pokud ověřovaný titul je dostupný přes NLK bez časového embarga, tak jsem dostupnost v dalších institucích již nedohledávala.

U bezbariérové dostupnosti jsem vycházela z hypotézy, že pokud je titul dostupný prostřednictvím veřejné knihovny typu NLK, NTK a Knihovny Akademie věd ČR (KNAV) je přístup zajištěn pro celou ČR (tj. s možností vzdáleného přístupu bez jakéhokoliv omezení pro všechny registrované uživatele). Z vysokých škol bezbariérový přístup, ve smyslu vzdálený přístup i pro externí uživatele, nabízí pouze Univerzita Karlova, a to pouze pro určité EIZ.[12] U ústavů AV ČR a nemocnic je přístup pro externí uživatele do EIZ ve většině případů umožněn pouze na místě samém.

3. Výsledky

Z přibližně 130 členských institucí je 34 zaměřeno na oblast lékařských věd. Jsou to:

- 9 nemocnic (Fakultní nemocnice Brno, Fakultní nemocnice Hradec Králové, Fakultní nemocnice Ostrava, Fakultní nemocnice Plzeň, Fakultní nemocnice u sv. Anny v Brně, Fakultní nemocnice v Motole, Nemocnice Na Bulovce, Nemocnice Na Homolce, Všeobecná fakultní nemocnice v Praze)
- 11 výzkumných ústavů (Biofyzikální ústav AV ČR, Biotechnologický ústav AV ČR, Fyziologický ústav AV ČR, Institut klinické a experimentální medicíny, Masarykův onkologický ústav, Národní ústav duševního zdraví, Psychologický ústav AV ČR, Státní zdravotní ústav, Ústav experimentální medicíny AV ČR, Ústav hematologie a krevní transfuze, Ústav organické chemie a biochemie AV ČR)
- 13 univerzit (České vysoké učení technické v Praze, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Masarykova univerzita, Ostravská univerzita, Technická univerzita v Liberci, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Univerzita Karlova, Univerzita obrany, Univerzita Palackého v Olomouci, Univerzita Pardubice, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Veterinární a farmaceutická univerzita Brno, Západočeská univerzita v Plzni)
- 1 knihovna (Národní lékařská knihovna)

Prostřednictvím CzechElibu bylo pro rok 2018 zajištěno přibližně 100 EIZ. Celkem jsem našla 13 všeobecných EIZ (včetně citačních a metrických) a 17 zaměřených na medicínu. Z rozdělení na všeobecné a medicínské zdroje vyplývá, že medicínské zdroje jsou pro lékařské vědy důležitější, jsou pouze úžeji zaměřené. Některé ze všeobecných EIZ patří k nejdůležitějším medicínským

zdrojům, jedná se zejména o Wiley Online Library Journals – Full, ScienceDirect Freedom Collection a SpringerLink Journals.

Všeobecné zdroje:

Název zdroje	Instituce
Academic Complete (ProQuest)	4 instituce, EXT*: NTK
Academic Search Complete (EBSCO)	13 institucí – EXT: KNAV, NTK, Městská knihovna Praha, Krajská vědecká knihovna v Liberci (KVK Liberec)
Academic Search Ultimate (EBSCO)	14 institucí – EXT: KNAV, Moravská zemská knihovna v Brně (MZK), Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě (MVK Ostrava), NTK, NK ČR
Cambridge Journals Online – FULL Collection	2 instituce – EXT: KNAV
eBook Academic Collection (EBSCO)	5 institucí – EXT: KNAV, NTK, Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové
Oxford Journals Online Full Collection	2 instituce – EXT: KNAV, Univerzita Karlova (UK)
ProQuest Central	16 institucí – EXT: KNAV, MZK Brno, NLK, NTK
ScienceDirect Freedom Collection	67 institucí – EXT: KNAV, NTK
Scopus	31 institucí – EXT: KNAV, NTK
SpringerLink Journals	63 institucí – EXT: KNAV, NTK, NK ČR, UK
Web of Science	55 – institucí – EXT: NLK, KNAV, NTK, NK ČR, Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje, Vědecká knihovna v Olomouci, UK
Web of Science Citation Connection	7 institucí – EXT: KNAV, NTK
Wiley Online Library journals – Full	21 institucí – EXT: KNAV, NTK

*EXT = externí registrovaný uživatel s možností vzdáleného přístupu

Tabulka 1 – Všeobecné EIZ

Všeobecné EIZ jsou dobře dostupné jak prostřednictvím veřejné knihovny, tak prostřednictvím vysoké školy. Dostupnost pro externí uživatele s bezbariérovým přístupem (včetně vzdálené on-line registrace) umožňují KNAV, NTK, NLK, MZK, KVK Liberec, MVK Ostrava [13].

Medicínské zdroje:

Název EIZ	Instituce
American Association for Cancer Research Publications	Biotechnologický ústav AV ČR Masarykův onkologický ústav Univerzita Karlova Ústav organické chemie a biochemie AV ČR
Cambridge Journals Online – STM Collection	Matematický ústav AV ČR Národní technická knihovna – EXT Ústav informatiky AV ČR
Evidence-Based Medicine Reviews	Fakultní nemocnice Hradec Králové Národní lékařská knihovna –EXT Univerzita Karlova Univerzita Palackého v Olomouci
JAMA	Fakultní nemocnice u sv. Anny v Brně Masarykova univerzita Ostravská univerzita
Medline (Ovid)	Fakultní nemocnice Hradec Králové Fakultní nemocnice Brno Národní lékařská knihovna – EXT Univerzita Palackého v Olomouci
Medline Complete (EBSCOhost)	Biotechnologický ústav AV ČR Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě – EXT Národní lékařská knihovna – EXT Univerzita Karlova – pouze akademická obec
Micromedex	Fakultní nemocnice v Motole Státní zdravotní ústav Univerzita Karlova Všeobecná fakultní nemocnice v Praze
Oxford Journals Online STM Collection	Fyziologický ústav AV ČR Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Národní technická knihovna – EXT Ústav informatiky AV ČR
ProQuest Health Research Premium Collection	Fakultní nemocnice Brno
PsycArticles, PsycINFO	Masarykova univerzita Psychologický ústav AV ČR Univerzita Karlova Univerzita Palackého v Olomouci
SAGE Psychology Collection	Knihovna AV ČR – EXT Psychologický ústav AV ČR

Název EIZ	Instituce
SAGE STM Package	České vysoké učení technické v Praze Fakultní nemocnice Ostrava Technická univerzita v Liberci Vysoké učení technické v Brně
Taylor & Francis – Medical Library	Univerzita Karlova
Thieme e-book Library	Fakultní nemocnice Hradec Králové Národní lékařská knihovna – EXT Univerzita Karlova Všeobecná fakultní nemocnice v Praze
UpToDate in Medicine	Fakultní nemocnice Hradec Králové Fakultní nemocnice u sv. Anny v Brně Fakultní nemocnice v Motole Nemocnice Na Homolce Univerzita Karlova Univerzita Palackého v Olomouci Všeobecná fakultní nemocnice v Praze
Wiley Online Library Journals – Medical and Nursing	Fakultní nemocnice Brno Fakultní nemocnice Ostrava Nemocnice Na Bulovce
Wiley Online Library Journals – STM	celkem 26 institucí

Tabulka 2 – Medicínské EIZ

Některé z medicínských zdrojů jsou dostupné pouze pro zaměstnance a studenty: American Association for Cancer Research Publication, Micromedex, PsycArticles, PsycINFO, SAGE, Taylor & Francis – Medical Library, UpToDate in Medicine. Databáze JAMA je součástí i Medline Complete. Některé jsou pouze podkolekce všeobecných kolekcí: Wiley, Proquest. Dostupnost zdrojů je především ve fakultních nemocnicích a na vysokých školách. Bezbariérový přístup pro externí registrované uživatele zajišťuje NLK, která též umožňuje vzdálenou online registraci.

Dostupnost medicínských časopiseckých EIZ:

- z 50 titulů časopisů z oboru lékařských věd s nejvyšším IF jsou 3 volně dostupné bez omezení: CA: A Cancer Journal for Clinicians, Jama Oncology a Lancet Global Health,
- 9 titulů není bezbariérově dostupných (Nature Medicine, Annual Review Of Pathology – Mechanisms Of Disease, World Psychiatry, Lancet Diabetes & Endocrinology, Lancet Respiratory Medicine, Pharmacological Reviews, Science Translational Medicine, Trends In Biochemical Sciences, Endocrine Reviews),

- 2 tituly (Journal of Clinical Oncology, Annals of Internal Medicine) jsou dostupné bez omezení prostřednictvím NLK,
- 31 titulů je dostupných prostřednictvím NLK s různým časovým embargem (od 1 měsíce do 1 roku),
- 5 titulů je dostupných přes jinou veřejnou knihovnu nebo UK (Annual Review Of Biochemistry, Annual Review Of Immunology, Annual Review Of Neuroscience, Gastroenterology, European Urology).

U časopiseckých EIZ jsou důležité i online archivy, bohužel v různých kolekcích mohou být u jednoho titulu různé hluboké archivy. Některé instituce např. mají u určitých titulů dostupný pouze časově omezený archiv. Při změnách nakladatele může dojít k situaci, že archiv je dostupný pod jinou kolekcí než aktuální čísla, případně, že titul, který je dlouhodobě dostupný přes určitou kolekci, je najednou v této kolekci nedostupný. U agregátorů EIZ (zejména EBSCO a ProQuest) může dojít k tomu, že z určité kolekce zmizí všechny tituly od jednoho nakladatele. U EIZ, dostupných přes agregátory, bývá velkou nevýhodou u některých titulů časové embargo zveřejnění, které může být v rozmezí od 1 měsíce do 2 let.

Nevýhodou ověřování v portálu Medvik, EZB i VPK je to, že ne všechny instituce, které EIZ v ČR pořizují, jsou jejich členy a i pokud členy jsou, nemusí tyto informace aktualizovat. U EZB je nutné, aby i dodavatelé EIZ aktualizovali změny v kolekcích. Samozřejmě, je možné, že titul má některá instituce zakoupený mimo kolekce samostatně a pokud tato informace není uvedena v Medviku, v EZB nebo VPK, tak je tato informace velice obtížně dohledatelná.

Dostupnost časopiseckých EIZ pro obor pediatrie:

Název	Dostupnost
JAMA Pediatrics	s měsíčním embargem v NLK
Pediatrics	není dostupný (pouze 2. LF UK pro zaměstnance a studenty)
Journal of Pediatrics	KNAV, NTK
Pediatric Research	není dostupný
Academic Pediatrics	KNAV, NTK

Tabulka 3 – EIZ pro obor pediatrie

Pro obor diabetologie:

Název	Dostupnost
Acta Diabetologica	NLK s ročním embargem, KNAV, NTK a UK bez embarga

Název	Dostupnost
Diabetes	NLK
Diabetes Care	free
Diabetes Research and Clinical Practice	KNAV, NTK
Diabetes Technology and Therapeutics	v ČR není dostupný
Diabetes, Obesity and Metabolism	KNAV, NTK
Diabetic Medicine	Fyziologický ústav AV ČR (vzdálený přístup pouze zaměstnanci)
Diabetologia	NLK s ročním embargem, KNAV, NTK a UK bez embarga
Pediatric Diabetes	KNAV, NTK

Tabulka 4 – EIZ pro obor diabetologie

Pro obor všeobecné lékařství:

Název	Dostupnost
New England Journal of Medicine	NLK s 3měsíčním embargem
Lancet	NLK s 3měsíčním embargem
JAMA	NLK s měsíčním embargem
Nature Medicine	NLK s ročním embargem, bez embarga není v ČR dostupný
BMJ-British Medical Journal	NLK s 3 měsíčním embargem
Plos Medicine	free
BMC Medicine	free
Annual Review of Medicine	v ČR není dostupný
Annals of Medicine	NLK s 18 měsíčním embargem, UK pro některé fakulty

Tabulka 5 – EIZ pro obor všeobecné lékařství

Z výsledků je vidět, že pokrytí jednotlivých lékařských oborů zahraničními časopiseckými EIZ může být velice rozdílné. Pro všeobecné lékařství jsou základní tituly téměř zajištěny. Pro obor diabetologie také výsledky nevypadají špatně, horší je to u pediatrie, kde z 5 titulů je jeden úplně nedostupný a 1 pouze pro 2. LF UK.

Nejlepší dostupnost pro externí uživatele u medicínských EIZ zajišťuje NLK (většinou s časovým embargem), KNAV, NTK a UK. Bohužel některé tituly nejsou pravděpodobně dostupné přes žádnou instituci v ČR, přestože v minulosti jejich odběr byl zajištěn. Např. ročenka Annual Review of Medicine byla v NLK odebírána v tištěné verzi až do r. 2013. Během ověřování dostupnosti jsem narazila také na to, že jsem např. předpokládala, že v kolekci Annual Reviews, kterou předplácí UK, budou všechny jejich vydávané tituly, ale Annual Review of Medicine a Annual Review Of Pathology – Mechanisms Of Disease v této kolekci nejsou. Obdobně jsem titul BMJ-British Medical Journal nenašla v kolekci BMJ Journals.

Z provedené analýzy vyplývá, že chybí přehled na úrovni časopiseckých titulů a informace o jejich dostupnosti v ČR včetně hloubky jejich archivů. Pro ověřování dostupnosti knihovnicí stále asi nejvíce používají EZB, ale jejím členem není např. NTK. Údaje o dostupnosti zde nejsou přesné, pokud příslušná instituce a nakladatelé / agregátoři neprovedou aktualizaci jejich kolekcí, nejsou údaje spolehlivé. Přesné údaje nejsou uvedeny ani ve VPK, např. u titulu JAMA se zobrazuje, že není online a ani v tištěné verzi v ČR dostupný, přitom NLK má obě verze a údaje u titulu má aktualizované. Obdobně je to u časopisu New England Journal of Medicine, kde se ve VPK ukazuje, že není ani tištěný a ani online odběr v ČR, přitom je dostupný přes Proquest Central, který odebírá více institucí. Domnívám se, že vzhledem k nepřesným údajům může docházet k tomu, že jsou články nakupovány v zahraničí, přestože mohou být dostupné v ČR.

Při ověřování dostupnosti EIZ jsem se zaměřila pouze na zahraniční zdroje, ale domnívám se, že důležité jsou i domácí EIZ. Některé medicínské časopisy jsou součástí zahraničních databází, např. Medline Complete a Academic Search Complete od EBSCA.

Kromě časopiseckých EIZ považují za důležité i kolekce e-knih, zejména od nakladatelů Elsevier, Wiley, Springer, Thieme, Kluwer, Oxford, Cambridge.

4. Závěr

Vytvořením národního centra CzechElib pro centrální pořizování EIZ je určitě významným počinem a nelehkým úkolem. Snahou CzechElib je zajistit i přehled dostupnosti EIZ včetně statistik využití na úroveň časopiseckých titulů. Pokud budou instituce ochotné v CzechElib nahlásit i EIZ zakoupené mimo CzechElib, odpadlo by náročné dohledávání, kde je titul dostupný a duplicitní aktualizace v EZB a ve VPK. Mohl by tak vzniknout užitečný nástroj i pro akvizici jednotlivých titulů, které nejsou zastoupeny v žádné kolekci a přitom patří v určitém oboru k nepostradatelným informačním zdrojům.

V současné době určitě není v ČR zajištěn přístup do všech důležitých medicínských EIZ a ani do všech významných elektronických časopisů. U řady pořizovaných EIZ je možné využití externími uživateli pouze na místě samém a tím dochází k bariéře v jejich užívání.

Literatura a odkazy:

- [1.] KISK:Elektronické informační zdroje. WikiKnihovna [online]. KISK, 2011 [cit. 2018-02-14]. Dostupné z: http://wiki.knihovna.cz/index.php/KISK:Elektronick%C3%A9_informa%C4%8Dn%C3%AD_zdroje#Financov.C3.A1n.C3.AD_EIZ
- [2.] Návrh implementace jednotného systému pro nákup EIZ [online]. 2013. Praha: Národní technická knihovna [cit. 2018-02-14]. Dostupné z: http://repositor.techlib.cz/record/646/files/dr-646_1.pdf
- [3.] Charta projektu Národní centrum pro elektronické informační zdroje – CzechElib [online]. [cit. 2018-02-14]. Dostupné z: <https://www.czechelib.cz/default/files/download/id/3/charta-projektu.pdf>
- [4.] Metodika pro stanovení práva členské instituce čerpat podporu v rámci CzechElib [online]. 2017 [cit. 2018-02-14]. Dostupné z: <https://www.czechelib.cz/default/files/download/id/36/metodika-pro-stanoveni-prava-clenske-institute-cerpat-podporu-v-ramci-czechelib.docx>
- [5.] Metodika pro výběr EIZ [online]. 2017 [cit. 2018-02-14]. Dostupné z: <https://www.czechelib.cz/default/files/download/id/16/metodika-vyberu-eiz-20170718.pdf>
- [6.] Seznam výzkumných organizací. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. Praha: MŠMT, 2017, 2017 [cit. 2018-02-14]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vyzkum-a-vyvoj-2/seznam-vyzkumnych-organizaci>
- [7.] CzechElib [online]. c2018 [cit. 2018-02-14]. Dostupné z: <https://www.czechelib.cz/cs/>
- [8.] Medvik [online]. Praha: Národní lékařská knihovna [cit. 2018-02-14]. Dostupné z: <https://www.medvik.cz>
- [9.] Elektronická knihovna časopisů (EZB) v Národní knihovně České republiky [online]. 2016 [cit. 2018-02-14]. Dostupné z: <http://ezb.nkp.cz/>
- [10.] Virtuální polytechnická knihovna [online]. c2006-2018 [cit. 2018-02-14]. Dostupné z: <https://www.techlib.cz/cs/2892-virtualni-polytechnicka-knihovna>
- [11.] Souborný katalog České republiky [online]. [cit. 2018-02-14]. Dostupné z: <http://www.caslin.cz/>
- [12.] Portál elektronických zdrojů Univerzity Karlovy: Externí registrovaní uživatelé [online]. [cit. 2018-02-14]. Dostupné z: <http://pez.cuni.cz/prehled/fakulta.php?id=55&lang=cs>
- [13.] Možnosti přihlášení a registrace. Knihovny.cz [online]. c2015-2018 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <https://www.knihovny.cz/Portal/Page/moznosti-prihlaseni-a-registrace>

Kontakt**Mgr. Lenka Maixnerová**

Odbor doplňování, zpracování a správy fondů

Národní lékařská knihovna

Sokolská 54, 121 32 Praha 2

e-mail: maixnerova@nlk.cz

<http://www.nlk.cz>**DEFINICE SOUKROMÍ PACIENTA V ELEKTRONICKÝCH
ZDRAVOTNÍCH ZÁZNAMECH****Marek Mateják, Libor Seidl, Michal Potůček****Anotace**

Elektronizace zdravotnictví je trend, který se už nedá zastavit. Výhody automatického zpracování a poskytování zdravotních záznamů často zastiňuje fakt, že se jedná i o údaje osobní a citlivé. Tedy jejich zpracování a sdílení by mělo být řízeno zabezpečeně, a to výhradně akceptováním všech souhlasů od pacienta = vlastníka těchto zdravotních dat. V neposlední řadě by pro každou podezřelou operaci nad účtem pacienta nebo s jeho osobními a citlivými údaji mělo být vždy možné zjistit čas a identitu přistupujícího uživatele.

Klíčová slova

pacientský souhlas, citlivé osobní zdravotní údaje, sdílení zdravotních záznamů, elektronické zdravotní záznamy

1. Úvod

Definic, které je možné vztahovat na soukromí pacienta ve sdílených elektronických zdravotních záznamech, je spousta. Dovolíme si citovat některé z nich:

“Každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.” Listina základních práv a svobod (článek 10, sekce 3). [1]

“Soukromí je ta sféra života člověka, do které nikdo včetně státu nesmí bez souhlasu člověka nebo bez výslovného dovolení zákona zasahovat ani o ni požadovat či získávat informace, a o které subjekt soukromí není povinen nikomu (ani státnímu orgánu) informace dávat, pokud mu to zákon neukládá. Člověk se soukromí může zříkat v momentě, kdy ho někomu dobrovolně zpřístupní, např. že o něm podá informaci. Přičemž soukromí přirozeně nezahrnuje to, co se odehrává na veřejnosti (př. účast hráče ve veřejně provozované hře).” Ústava a ústavní řád České republiky. [2]

“Každý občan tedy bude mít právo vědět a být informován zejména o tom, za jakým účelem se osobní údaje zpracovávají – znát období, po které budou údaje uchovávány, znát příjemce jeho osobních údajů, vědět, v čem spočívá logika automatizovaného zpracování osobních údajů a jaké mohou být důsledky takového zpracování přinejmenším v případech, kdy je zpracování založeno na profilování.” Evropské obecné nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR). [3]

Osobní údaje a jejich nakládání řeší také zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů (dále jenom Zákon). V praxi se o dodržování tohoto zákona stará „Úřad pro ochranu osobních údajů se sídlem v Praze“ pověřený tímto samostatným zákonem. Od konce května 2018 bude platit také nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 (GDPR).

Obecně lze říct, že soukromí pacienta v elektronických zdravotních záznamech je tedy možné definovat jako ochranu jeho osobních a citlivých údajů. Pro bližší zkoumání je nutné tyto pojmy dobře definovat.